

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Imppola, J. J. (2023). Rahojen keräilyn ABC: osa R eli rupla.
Keräilyuutiset, 34(3), 44–51.

Rahojen keräilyyn

ABC

Osa R eli rupla

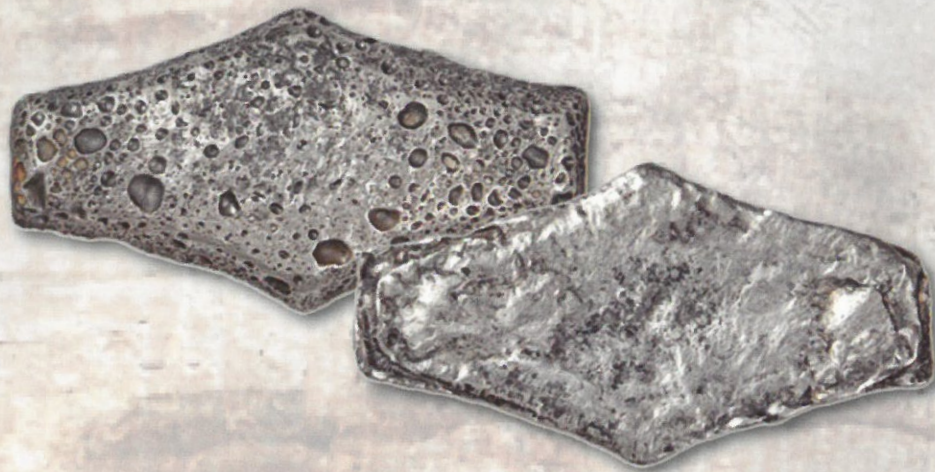
Sana "rupla" on ilmeisesti johdettu venäjän verbistä рубить (rubit), "leikata, pilkkoa, paloittaa", koska hopeisesta grivnasta-nimellä kutsutusta hopeakappaleesta/-tangosta leikattua yhden neljäsosan palaa on ilmeisesti kutsuttu myös ruplaksi (katso Kuva 2). Aluksi ruplat olivat siis grivnaksi kutsuttujen hopeakappaleiden osia tai hopeakappaleita, joissa oli niiden painoa osoittavia lovia. Termiä grivna käytettiin myös muualta tuodun metallirahan määrän kirjanpito-terminä.

Grivnaksi kutsuttiin venäläistä rahaa painoysikköä, jota käytettiin noin viikinkiajoista alkaen (noin 800 – 900-luvulta) 1700-luvulle. Alkujaan grivna vastasi osapuilleen Rooman tai Bysantin paunaa eli vajaata 330 grammaa. Kiovan grivnan paino oli kuitenkin vain puolet tästä, eli noin 140 – 165 grammaa. Novgorodin grivna painoi 204 grammaa ja siitä tuli Novgorodin Rusin hallintoalueiden ja kehittyvän Moskovan suuriruhinaskunnan rahajärjestelmien perusta.

Kuriositeettina mainittakoon, että Ukrainan keskuspankin logo on tyylitelty kuvan 1 Kiovan grivnaa mukaillen.

Hopeagrivnan rinnalle syntyi myös tiliyksikkö "kunagrivna", joka vastasi tiettyä määrää näädannahkoja. 1100-luvulta alkaen kunagrivnasta tuli oma pienempi hopearahassa määriteltä painoysikkönsä. 1 hopeagrivna painoltaan 204 grammaa vastasi neljää kunagrivnaa (51 g), joka vastasi 100 kunaa eli näädannahkaa tai vaihtoehtoisesti 400–600 oravannahkaa.

*Kuva 1. Kiovan grivna, eli heksagonin muotoinen hopeaharkko 1000 – 1200-luvulta. Äärimitat noin 77 mm * 41 mm, paino 160 grammaa. Valettu Venäjällä ennen mongolivallan aikaa Kiovan, Novgorodin ja Chrnihivin alueilla. Näitä standardoituja noin 160 gramman harkkoja käytettiin niin kaupankäynnissä kuin veronkannossa raha- ja laskuysikköinä. Arvo noin 1 500 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.*

Kuva 2. Ukrainan valtionpankin logo.

Vaihtoehtoinen teoria sanan rupla alkuperästä on, että se tulee venäjän substantiivista рубец (rubetit), tarkoittaen saumaa tai kaulusta, joka jää hopeaharkon ympärille valun jälkeen: hopeaa lisättiin valuun kahdessa vaiheessa. Siksi sanan rupla voidaan ymmärtää tarkoittavan "valettua saumaa" (katso Kuva 4).

On myös esitetty, että rupla ei olisi ollutkaan grivnan osa, vaan sen synonyymi. Esimerkiksi 1200-luvulta peräisin

olevassa novgorodilaisessa käsikirjoituksessa sekä rupla että grivna tarkoittivat 204 grammaa (6,6 troy-unssia) hopeaa. Näiden kappaleiden valuprosessiin sisältyi jonkinlainen leikkaaminen (tarkka tekniikka ei ole tiedossa), mistä johtuu nimi sanasta рубить (rubit). Yhden ruplan paino oli siis yhtä suuri kuin yhden grivnan paino. Venäjän kielessä ruplalle tunnetaan myös kansankielinen nimi tselkovyj (целковый), joka oli lyhenne

Kuva 3. Venäjän / Novgorodin grivna 1200 – 1300-luvulta. Pituus noin 130 mm, leveys ja paksuus noin 13 – 15 mm ja paino 194 grammaa. Arvo noin 1 000 €. Kuvan muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Kuva 4. Kiovan tataarityyppinen grivna noin 1300-luvulta. Pituus noin 110 mm ja paino noin 192 grammaa. Arvo noin 2 000 €. Kuvan muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

termistä целковый рубль ("tselkovyj rupla"), mikä tarkoitti "tervettä" eli leikkaamatonta ruplaa. Käytännössä rupla oli siten venäläinen vastine keskiaikaisessa Länsi-Euroopassa käytetylle hopean ja kullan painomitalle, markalle. Esimerkiksi laskentayksikkö Kölnin markan paino oli noin 230 grammaa.

Vuoden 1534 rahauudistuksen jälkeen yksi Venäjän kirjanpitorupla vastasi 100 Novgorodin hopeadengan kolikkoa tai 200 pienempää Moskovan hopeadengaa eli 400 hopeapolushkaa. Tuon ajan tyypillisten niin kutsuttujen tipparahojen, jotka valmistettiin leimaamalla hopealangan paloja, kuva-aiheena oli toisella puolella ratsastaja keihään kanssa (Pyhä Yrjö keihästävässä lohikäärmettä), kutsumanimeksi tuli pian puhekielessä kopek (keihäs). Nämä vajaan 0,7 gramman painoiset hopearahat olivat suurimpia valmistettuja rahoja 1700-luvun alkuun asti.

Kuva 5. Novgorodin Fjodor Ivanovich:in (1584–1598) aikainen hopeinen tippakopeekka. Paino 0,67 grammaa, arvo noin 30 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Venäjällä tehtiin tsaari Aleksei Mihailovitsin (1629 - 1676) aikana ensimmäisiä ruplaksi nimettyjä hopearahoja aluksi hyvin pieni määrä vuonna 1654.

Eurooppalaisten taalerikokoisten käyttöä rahanlyönnin aihioina jatkettiin lyömällä eri eurooppalaiseen taalerikokoisiin rahoihin lohikäärmettä keihästävässä olevaa Pyhää Yrjöä kuvaava vastaleima ja vuosiluku 1655. Näitä rahoja, kuten myös vuoden 1654 ruplalyöntejä, kutsutaan nimellä jefimok (Ефимок).

Kuva 6. Aleksei Mihailovitsin aikana vuonna 1654 (ЛВТЯ) Espanjan Alankomaiden Albertin ja Isabellen aikaisen (1598 – 1621) patagon-hopearahahan päälle lyöty ensimmäinen ruplaksi (РУБЛЬ) nimetty raha. Erittäin harvoinainen alkuperäisenä, joita tunnetaan noin 40 kappaletta. 1700-luvulla tehdyt novodel-lyönnit ovat tavallisempia ja arvoltaan noin 2 000 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Ruplan rahoja ei varsinaisesti ollut olemassa ennen kuin Pietari Suuri vuonna 1704 uudisti vanhan rahajärjestelmän ja määräsi lyötäväksi noin 28 gramman painoisia ruplan hopearahoja, jotka vastasivat 100 uutta kuparikopeekkaa. Hopearuplien lyönti aloitettiin vuonna 1704, ja aluksi ne lyötiin kaikki vuoden 1654 ensimmäisten ruplien ja vuoden 1655 jefimokkien tapaan käyttämällä eurooppalaisia taalerikokoisia hopearahoja ja myös vanhoja päällelyötyjä jefimokkeja aihioina.

Kuva 7. Saksilaisen vuoden 1575 thalerin vastaleimattu jefimok vuodelta 1655, Arvo noin 1 000 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Kuva 8. Pietari Suuren (1672 – 1725) hopearupla vuodelta 1704 (АЩД), joka on lyöty espanjalaisen Philip V (1683 – 1746) aikaisen 8 realin hopearahan päälle. Arvo noin 20 000 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Ensimmäisen mallin (1704 – 1705) päällelyötyjen ruplien jälkeen ruplien lyönti jatkui varta vasten hopearuplia varten tehtyjä aihioita käyttäen vuonna 1707, jolloin myös alun kyrillisen kirjainvuosiluvun (АЩЗ) lisäksi otettiin käyttöön niin sanotut arabialaiset numerot vuosiluvussa.

Ensimmäiset venäläisinä pidetyt kultarahat olivat Kiovan suuriruhtinas Vladimir ensimmäisen (980 – 1015) lyöttämät zlatnikeiksi (kultainen) kutsutut kultarahat, joiden paino on 4,0 – 4,4 grammaa ja halkaisija noin 22 mm.

Venäjän rahaliikenteessä kiersi 1600-luvulla yleisesti erityisesti itävaltalaisia ja alankomaalaisia dukaatteja. Joskus myös lyötiin jonkinlaisina palkitsemis- ja lahjaesineinä kultaisia mitalinkaltaisia rahoja, joilla ei kuitenkaan ollut roolia rahaliikenteessä.

Varsinainen Venäjän oma kultarahanlyönti aloitettiin Pietari Suuren aikana ensin eurooppalaisia kultadukaatteja vastaavilla 1 ja 2 tservonetsin (червонец) kultarahoilla vuonna 1701. Nämä kultarahat lyötiin käyttäen aihioina

Kuva 10. Hopearupla vuodelta 1707 arabialaisilla vuosilukunumeroilla. Arvo noin 5 000 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Kuva 9. Vuonna 1655 alun perin Espanjan Alankomaiden Albertin ja Isabellen aikaisen (1598 – 1621) patagon-hopearahan päälle vastaleimatun jefmokin päälle lyöty ruplan raha vuodelta 1704. Arvo noin 25 000 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Kuva 11. Suuriruhtinas Vladimir I:n (tunnetaan myös nimellä Volodymyr I) aikainen zlatnik. Arvo nykyisin yli 100 000 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Kuva 12. Ensimmäinen 2 ruplan kultaraha vuodelta 1718. Halkaisija 20,7 mm, paino 4,00 grammaa ja kultapitoisuus 781 o/oo. Arvo noin 9 000 €. Kuvien yhdistely ja muokaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Alankomaiden 1 ja 2 dukaatin kultarahoja. Ruplan virallisen käyttöönoton jälkeen kultarahojen lyöntiä täydennettiin 2 ruplan kultarahoilla vuonna 1718.

Sota Turkia vastaan (1768–74) kasvatti Venäjän valtion sotilasmenoja merkittävästi, mikä synnytti valtion hopeakassassa ankaraa vajausta. Sotilaallinen toiminta erityisesti ottomaanien Turkia vastaan jatkui kuitenkin vielä vuosikymmeniä, mikä teki valtion hopearahavajauksesta kroonisen. Erityisesti ulkomaankaupan finanssitoimet tehtiin yksinomaan hopearahoina, joka oli tuoloin Venäjän rahajärjestelmän perusta, tai jossain määrin kultarahoina eli kultaduukatteina.

Tästä johtuen hopearahoista esiintyi alati pahenevaa pulaa Venäjän sisäisessä rahaliikenteessä ja liikkeelle laskettiin koko Katariina Suuren hallintoajan (1762–1796) valtavasti kuparirahaa, erityisesti varsin suurikokoisia ja siten painavia 5 kopeekan hopearahoja.

Hopearahapula johti suuremmissa tranasktioissa suuriin hankaluuksiin, koska kätevien hopearuplien sijaan käytössä oli vain kuparirahaa, joita tarvittiin liki kilon verran hopearuplaa kohden. Tilanne vaati toimivampaa ratkaisua suurempien rahamaksujen toteuttamiseksi, ja tämän takia lähinnä Ruotsin esimerkkiä seuraten perustettiin vuonna 1768 Assignaattipankki laskemaan liikkeelle Venäjän ensimmäiset paperirahat eli assignaat-

Kuva 14. Pietarin Assignaattipankin rakennuskompleksi, alhaalla keskellä olevan sillan nimi on osuvasti Pankkisilta. Kuvan muokaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

tiruplat. Se avasi ensimmäiset konttorit Pietarissa ja Moskovassa vuonna 1769, minkä jälkeen niitä avattiin myös muihin keskeisiin hallintokaupunkeihin.

Assignaattiruplat olivat luonteeltaan kuparirahaan sidottuja velkakirjoja, ja varsinaiset päärahat eli hopearuplat olivat rinnakkaisvaluuttaa, joiden arvo kuitenkin oli lopulta paljon suurempi kuin assignaattiruplan johtuen assignaattiruplien varsin runsaasta liikkeelle laskusta.

Assignaattiseteleiden liikkeelle lasku alkoi heti vuonna 1769 ja liikkeelle laskettiin assignaattiseteleitä nimellisarvoilla 25, 50, 75 ja 100 käypää (ходячею) ruplaa. Assignaattiseteleit lunastettiin vaadittaessa kuparirahoilla Assignaattipankin konttoreissa. Alun perin Assignaat-

Kuva 13. 5 kopeekan kupariraha vuodelta 1763. Lyöty Ekaterinburgin rahapajassa (E M). Rahan paino on 45,63 g ja sen halkaisija on 42 – 44 mm. Kuvan raha on mielenkiintoinen variantti, jonka arvo puolen tekstin kopeekkaa tarkoittava sana "КОПѢКЪ" on vahingossa käiverrettu muotoon "КОПѢЕЪ" eli kirjain K on käiverrettu ylösalaisena kirjaimena в. Kuvan kuntoisen rahan arvo tavallisena on noin 50 € ja varianttina noin 300 €. Kuvien yhdistely ja muokaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

tipankki oikeutettiin laskemaan liikkeelle yhteensä miljoonan kupariraharuplan arvoon rajoitettu määrä assignaattiseteleitä, joista 500 000 ruplaa Pietarin ja 500 000 ruplaa Moskovan konttoreiden nimissä. Assignaattiruplat otettiin hyvin vastaan ja säilyttivät arvonsa aluksi varsin hyvin. Vielä vuonna 1786 vastasi assignaattirupla 0,98 hopearuplaa. Vuonna 1811 oli sen arvo Pietarin pörsissä romahtanut jo 0,26 hopearuplaan ja hopearahaa ei juurikaan ollut Venäjällä kierrossa. Assignaattirupla heikkeni alimmillaan noin 0,23 hopearuplaan, eli yhtä hopearuplaa varten vaadittiin yli 4 assignaattiruplaa.

Näitä assignaattiseteleitä tuotettiin ja laskettiin liikkeelle alati suurempia määriä, mikä johti niiden arvon vaihteluun ja lopulta selkeään inflatoitumiseen metallirahaan nähden. Paperisia assignaattiruplia laskettiin vuosina 1769 – 1843 liikkeelle viitenä eri sarjana useilla vuosiluvuilla seuraavasti:

Malli 1769 – 1773: 25, 50, 75 ja 100 ruplaa

Malli 1774 – 1784: 25, 50 ja 100 ruplaa

Malli 1785 – 1818: 5, 10, 25, 50 ja 100 ruplaa

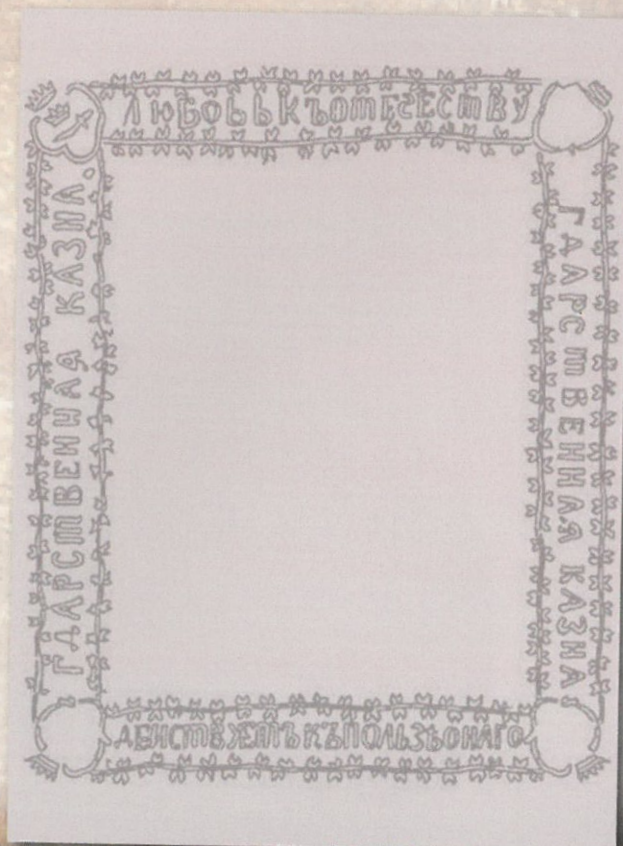
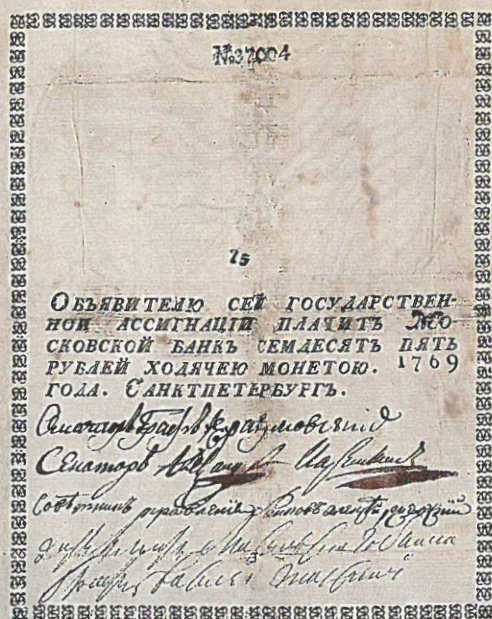
Malli 1802 – 1803: 5, 10, 25 ja 100 ruplaa

Malli 1818 – 1843: 5, 10, 20, 25, 50, 100 ja 200 ruplaa.

Napoleonin Venäjän sotaretken aikana (24. kesäkuuta – 14. joulukuuta 1812) toteutti Napoleon osana sotatoimiaan laajamittaisen Venäjän 25 ja 50 ruplan assignaattiseteleiden väärennöshankkeen. Väärennökset olivat taloudellisen sodankäynnin muoto, jonka tarkoituksena oli luoda taloudellista epäjärjestystä vihollismaahan. Sotajoukot käyttivät myös väärennettyjä seteleitä maksuvälineinä miehitettyllä alueella. Napoleonin väärennöksiä tunnetaan 25 ruplaisia vuosiluvuilla 1803, 1807, 1808, 1809, 1810 ja 1811 sekä 50 ruplaisia vuosiluvuilla 1804, 1805, 1806, 1807 ja 1808. Molemmissa nimelisarvoissa ovat aidot setelit erittäin harvinaisia ja siten kalliita, mutta Napoleonin väärennteiden arvo on keräilymarkkinoilla noin 500 – 1 000 €.

Kuva 15. Yksipuoleisesti painettu 75 ruplan assignaattiseteli vuodelta 1769. Setelin koko on noin 190 mm * 245 mm, kuten myös saman vuoden 25, 50 ja 100 ruplan seteleiden. Setelin teksti kertoo, että "Vaadittaessa maksetaan tästä assignaatista Moskovan pankissa 100 ruplaa käyvässä rahassa. Vuonna 1769 Sankt Petersburg". Myöhemmissä painoksissa luvataan maksu Pietarin pankissa. Kaikki tämän vuoden ja tyyppin setelit ovat erittäin harvinaisia ja niistä tunnetaan lähinnä vain museokappaleita. Kuuvan muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Kuva 16. Piirroskuva setelilomakkeiden vesileimasta. Kaikki mallin 1796 25, 50, 75 sekä 100 ruplan setelit painettiin näille samoille lomakkeille. Vesileiman molemmissa reunoissa toistuva teksti "государственная казна" tarkoittaa "valtion kassa" ja ylä- ja alareunojen teksti "любовь къ отечеству" tarkoittaa "rakkaus isänmaahan on erittäin hyödyllistä". Kuuvan muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

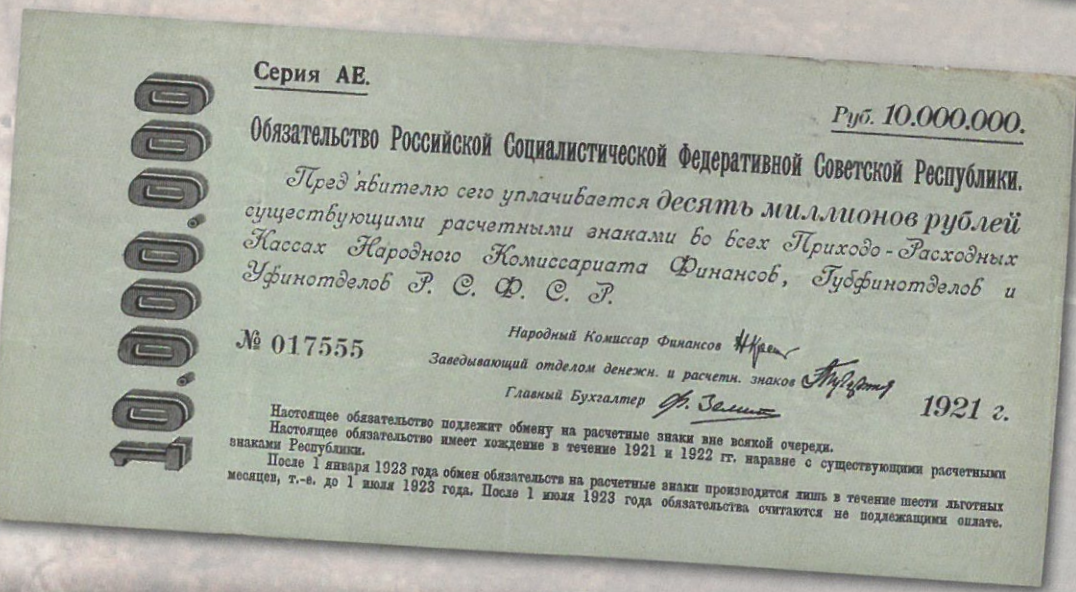
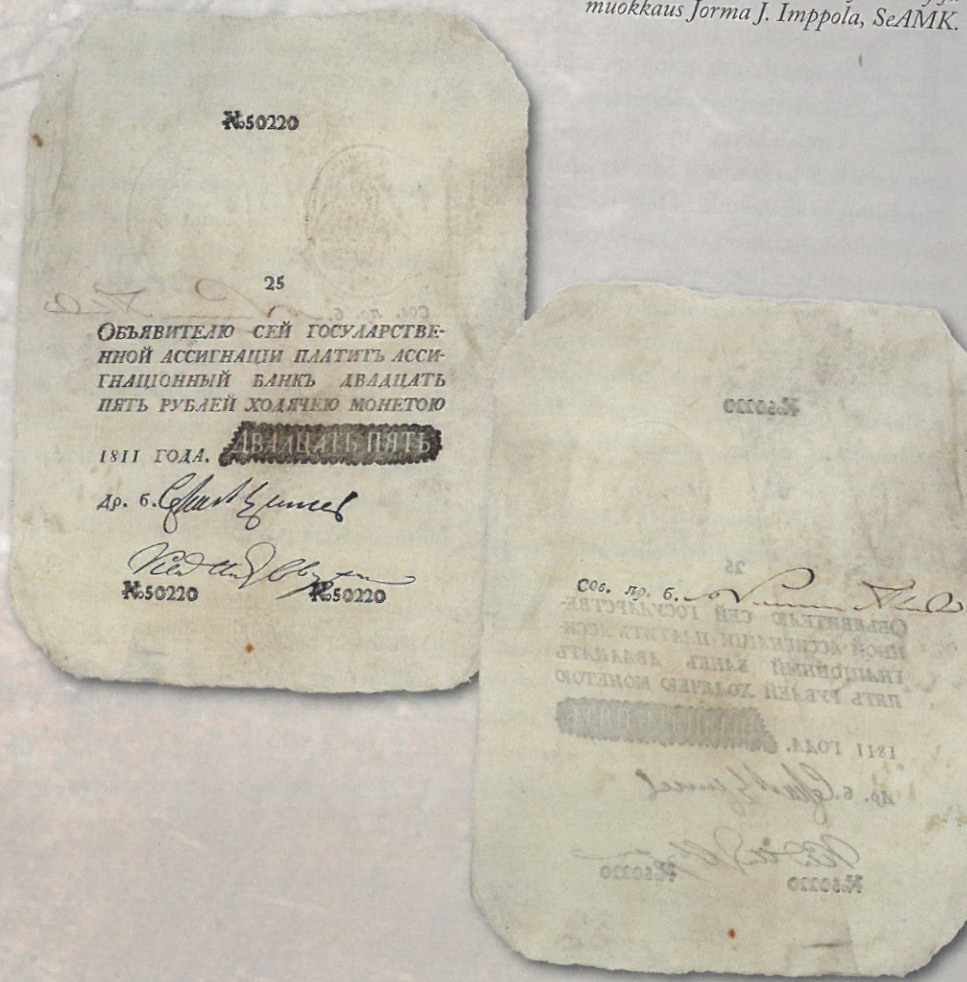

Napoleonin assignaattiseteleiden väärennyskampanja oli erittäin menestyksessä, muutaman sotaa seuranneen vuoden aikana väärennöksiä tuotiin Assignaattipankin konttoreihin lunastettavaksi yli 5,6 miljoonan ruplan arvosta. Tämä ei ollut mikään ihme, koska Napoleonin väärenneet olivat teknisesti monella tapaa jopa aitoja seteleitä parempia ja niiden liikkeelle lasku oli ollut runsasta.

Napoleonin sodan jälkeisellä Venäjällä kiersi rinnakkain paperi-, kupari-, hopea-, platina- ja kultarahaa ja niiden keskinäiset ja alati vaihtelevat arvosuhteet loivat yleistä hämmennystä. Korjatakseen tämän sekavan tilanteen hallitus aloitti vuonna 1839 rahauudistuksen, joka päätti assignattien aikakauden ja otti käyttöön vuonna 1840 uudenlaisen paperivaluutan, eli vakaan hopeakantaisen luottoruplan, jonka vaihtokurssiksi assignaattiseteleiden suhteen tuli 1 luottorupla = 3,5 vanhaa assignaattiruplaa. Hopeakantainen rupla korvattiin vuonna 1897 kultakan-
taisella ruplalla, mikä devalvoi hopearuplan suhteessa 3 vanhaa hopearuplaa = 2 uutta kultaruplaa. Venäjän rupla lopulta "katosi" vallankumoukseen ja sitä seuranneeseen hyperinflaatioon. Suuriarvoisin seteli oli vuonna 1921 liikkeelle laskettu 10 000 000 ruplaa.

Jorma J. Imppola, SeAMK

Kuva 17. 25 ruplan setelin ns. Napoleonin väärennös vuosiluvulla 1811. Huomattava paperin hyvä laatu sekä hyvätasoinen painojälki – aidot setelit ovat painojäljeltään ja paperiltaan väärennöksiä heikotasoisempia. Väärenneiden ainoa systemaattinen virhe on niiden etu- ja takapuolten allekirjoitukset, jotka ovat lähinnä töherryksiä ja ilmeisesti venäjää osaamattoman henkilön kirjoittamia. Kuuvan kuntoisen rahan arvo on keräilymarkkinoilla noin 500 – 700 €. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK

Kuva 18. Venäjän sosialistisen federaationeuvostotasavallan (P.C.F.C.P.) normaalissakin maksuliikenteessä rahana kiertänyt valtion finanssikomissariaatin lyhytaikainen 10 000 000 ruplan velkositoumus vuodelta 1921. Arvo nykyään 100 – 200 euroa. Kuvan muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.